

اقتصاد فرسایش خاک : تئوری و روشها

سید صفدر حسینی

عضو هیأت علمی گروه اقتصاد کشاورزی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران

خاک نهاده اصلی در تولید محصولات کشاورزی تلقی می شود که می تواند در امنیت غذایی، کاهش هزینه مبادله، کشاورزی پایدار و سلامت جامعه نقش اساسی داشته باشد. فرسایش خاک یکی از مهم ترین عوامل تهدید کننده خاک زراعی به ویژه در کشورهای در حال توسعه است. برغم اهمیت انجام پژوهش های نظری و تجربی اقتصاد فرسایش خاک، تاکنون سیاست حفاظت خاک به عنوان یک اولویت برای تولید کنندگان کشاورزی و سیاست گزاران مطرح نبوده است. فقر، نارسایی در بازارهای سرمایه و زمین و شکست برخی از سیاستهای حمایتی عملاً انگیزه های سرمایه گذاری زارعین را در ارتباط با عملیات حفاظت خاک تحت الشعاع قرار داده و سیاست مدیریت و حفاظت خاک مورد توجه سیاستگزاران و برنامه ریزان قرار نگرفته است. افزون بر دلایل سه گانه فوق، کمبود اطلاعات علمی به ویژه در زمینه اقتصاد فرسایش خاک یکی از مهمترین موانعی بوده که در عدم انعکاس اهمیت حفاظت خاک نقش داشته به نحوی که حتی برای سیاستگزاران بخش نیز اثرات آن ملموس نبوده است.

از سوی دیگر سرمایه گذاری در عملیات حفاظت خاک برای خانوارهای روستایی فقیر هزینه بر است زیرا اغلب، چنین سرمایه گذاری هایی منافع کشاورزان را در کوتاه مدت (بطور موقت) کاهش داده و منافع ناشی از آنها در بلند مدت ظاهر خواهد شد. در واقع تصمیم به سرمایه گذاری در عملیات حفاظت خاک نیازمند از دست دادن منافع (جزیی) کوتاه مدت به منظور کسب درآمدهای (بالای) بلند مدت حفاظت است. این در حالی است که کشاورزان به منافع کوتاه مدت واکنش بیشتری نشان داده و بر نظام های تولید غیر حفاظتی از خاک تأکید می کنند. برآوردهای انجام شده از هزینه فرسایش خاک نشان می دهد که اقتصاد فرسایش خاک موضوعی جدی است و دیگر این که در سطح مزرعه حفاظت خاک به عنوان گزینه بازدارنده فرسایش، هزینه ها را به منافع تبدیل خواهد نمود. نتیجه فرآیند حفاظت خاک افزایش رفاه جامعه خواهد بود. در این مقاله با توجه به اهمیت اقتصاد فرسایش خاک ابتدا تئوری اقتصاد فرسایش خاک در سطح مزرعه مورد بررسی قرار می گیرد و پس از آن به روش های بررسی و ارزیابی اقتصاد فرسایش خاک اشاره می شود.